

ЯК ПОЛІТИЧНИМ ПАРТІЯМ СТАТИ ДОСТУПНІШИМИ ДЛЯ ВИБОРЦІВ З ІНВАЛІДНІСТЮ?

Рекомендації щодо доступності та
інклюзивності передвиборчих кампаній
та діяльності політичних партій

**Чому доступність —
це важливо та необхідно
політичним партіям?**

1. Велика кількість виборців має інвалідність або належить до маломобільних груп населення.

За офіційними даними Державної служби статистики України, станом на 1 січня 2019 р. чисельність осіб з інвалідністю в Україні становить 2,7 млн або 6,3 % від загальної кількості населення країни. Фактично кожен 10-й виборець — людина з інвалідністю.

Чисельність людей з інвалідністю зростає і як відображення загального старіння населення Землі, і як наслідок пандемії COVID-19, і як результат військових дій на сході України. Також **доступність і безбар'єрність** участі в політичному житті стосується не тільки людей з інвалідністю, а й **маломобільних груп населення** (далі — МГН). До них відносяться вагітні жінки, люди з тимчасовими порушеннями здоров'я, дорослі з дітьми на дитячих візках, люди похилого віку. За деякими підрахунками кількість осіб цієї групи може сягати до 40 % виборців. Тому створення умов для забезпечення їхніх прав та інтересів у політичному житті зробить політичні партії більш інклюзивними. Зі свого боку недотримання виборчих прав цих виборців здатне істотно вплинути і на явку населення на голосування, і на їхню можливість брати участь у діяльності політичної партії. Отже, дотримання прав виборців з інвалідністю та тих, які належать до МГН, і створення відповідних умов доступності — це не тільки частина відповідальності політичної партії, а й інструмент ефективної роботи з різними групами виборців.

2. Українське законодавство та міжнародні документи закріплюють рівність прав усіх громадян.

Право осіб з інвалідністю на участь у політичному житті закріплено в Конвенції ООН про права осіб з інвалідністю (далі — Конвенція), яка в Україні набрала чинності 6 березня 2010 р. (статті 12 та 29)¹. Виборчі права осіб з інвалідністю також захищає Конституція України, Виборчий кодекс України. Інші питання щодо врегулювання відносин держави з особами з інвалідністю, а також питання їхньої участі в суспільно-політичному житті країни зафіксовано в законах України «Про

¹ Також більше щодо міжнародної нормативно-правової бази можна прочитати [тут](#).

виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини», «Про основи соціальної захищеності осіб з інвалідністю в Україні», «Про реабілітацію осіб з інвалідністю в Україні», «Про Державний реєстр виборців».

3. Активний розвиток соціальної відповідальності та змін в українському суспільстві, викликаних, зокрема, застосуванням інклюзивних підходів, змінює систему комунікацій та вимоги до діяльності установ, об'єднань, а також політичних партій.

До прийняття Конвенції інвалідність розглядалася через призму медицини та благодійності. Але в акті чітко визначено, що особи з інвалідністю мають рівні виборчі права та доступ до участі в політичному житті. У результаті цього українське суспільство, як і все людство загалом, рухається до більшої інклюзії і все більше виборців беруть активну участь у житті країни. Інклюзія покращує та адаптує умови й середовище, що призводить до результативної роботи з виборцями та іншими учасниками виборчого процесу, а також до залучення усіх груп населення до політичних процесів. Наприклад, особи з інвалідністю можуть як висуватись у ролі кандидатів і кандидаток під час виборчого процесу, так і працювати у складі виборчих комісій тощо.

Інклюзивність і доступність принесе користь не тільки особам з інвалідністю, а й іншим групам населення: жінкам, молоді, представникам національних меншин. Це допоможе вашій політичній партії розвинути потужність у регіональному контексті — саме представники різних груп населення можуть сформулювати правильну стратегію та напрями діяльності, що, зі свого боку, допоможе розвитку на національному рівні.

**Побудова ефективної
роботи політичних
партій із громадянами та
громадянками, які мають
інвалідність**

Люди з інвалідністю мають брати участь в усіх формах політичної участі: бути кандидатами та кандидатками, виборцями, спостерігачами та спостерігачками, представниками та представницями політичної партії, працювати в громадських організаціях, у політичних партіях і рухах, у складі виборчих комісій, бути членами та членкинями в дорадчих органах влади. Їх активне залучення до діяльності партії надасть можливість краще зрозуміти потреби та права осіб з інвалідністю і розвивати партію загалом.

Для забезпечення включення людей з інвалідністю до партійних і політичних процесів представникам і представницям політичних партій важливо дати відповіді на такі запитання:

1. Чи включені особи з інвалідністю із різними формами порушення здоров'я у діяльність вашої партії?

- ▶ Чи ведеться облік таких осіб, їхніх потреб і необхідних для них пристосувань (виключно за бажанням осіб)?
- ▶ Чи залучені особи з інвалідністю до різних форм політичної участі (як спостерігачі, кандидати, представники, члени виборчих комісій тощо)?

2. Чи є в партії особа, відповідальна за інклюзію та дотримання прав осіб з інвалідністю?

3. Чи є програми залучення та підтримки, зокрема й фінансової, осіб з інвалідністю у діяльності партії? Чи внутрішні документи та політики партії включають права і потреби людей з інвалідністю та інших мало представлених груп населення (внутрішньо переміщених осіб, жінок, молоді, ромів тощо), які забезпечують їхню участь у вашій партії?

4. Чи враховує програма партії потреби та права людей з інвалідністю та інших мало представлених груп громадян? У яких саме сферах?

5. Наскільки учасники та учасниці передвиборчих кампаній обізнані про права та потреби осіб з інвалідністю і методи ефективного залучення цих виборців?

- ▶ Який досвід вони мають у роботі з людьми з інвалідністю?

- ▶ Чи вистачає потенційним учасникам та учасницям виборчої кампанії знань і навичок, щоб працювати з людьми з інвалідністю?
- 6. Чи відповідають ваші матеріали та онлайн-ресурси критеріям інформаційної доступності: представлені в різних форматах, відео мають переклад жестовою мовою, відповідають правилам спрощеної мови?
- 7. Чи відповідають приміщення для зустрічей, заходів, приймальні депутатів і депутаток, офіси критеріям доступності відповідно до Державних будівельних норм та універсального дизайну: наявність пандусів, доступних вбиралень, широких входів і коридорів тощо?
- 8. Чи забезпечена можливість долучення до заходів, консультацій, зустрічей в онлайн-форматі? Якщо так, то чи забезпечуєте ви доступність (переклад жестовою мовою, використання програм, якими можуть послуговуватися особи з порушенням зору)?
- 9. Чи забезпечуються члени і членкині партії, виборчих комісій, інші особи, залучені до діяльності партії, індивідуальними розумними пристосуваннями?

Для оцінки рівня інклюзивності вашої партії залучайте представників і представниць неурядових організацій, які опікуються правами осіб з інвалідністю. Це допоможе вам побачити свої сильні сторони та створити план розвитку щодо інклюзивності.

Для покращення стратегії комунікації політичним силам необхідно взяти до уваги ефективні методи поширення інформації серед людей, які мають різні види інвалідності: **фізичну** (порушення, які впливають на мобільність, рух або тіло), **сенсорну** (порушення зору, слуху), **психосоціальну** (порушення сприйняття, поведінки, емоцій) чи **інтелектуальну** (порушення інтелектуального розвитку, які впливають на можливості вчитися на очікуваному рівні та вести повсякденне життя). Це, зі свого боку, впливає на бар'єри, з якими може стикнутися особа:

- ▶ **фізичні** (архітектурна непристосованість будівель як зовні, так і всередині, відсутність розумних пристосувань, а саме технічних засобів, які допомагають людині з інвалідністю брати активну участь у суспільному житті);
- ▶ **інформаційні** (недостатність різноманітних форматів, як-то: аудіо, відео, друкованих матеріалів, та каналів розповсюдження інформації; використання складної чи недоступно представленої інформації);
- ▶ **процедурні/інституційні** (відсутність програм залучення до діяльності партії та підтримки осіб з інвалідністю; функціонування політичної партії як суспільної структури без урахування прав, потреб і пріоритетів осіб з інвалідністю);
- ▶ **упередженість**, нетолерантність і стереотипи щодо осіб з інвалідністю.

Для побудови інклюзивності та якісної співпраці з кожною із груп політичним партіям необхідно врахувати методи для зменшення цих бар'єрів як у комунікації, так і в організації простору, адаптації процедур та підготовки інформаційних матеріалів.

Коректна мова

При спілкуванні та підготовці матеріалів використовуйте коректні звернення та термінологію, які насамперед звертають увагу на людину.

Правильно вживати: особа (людина, чоловік, жінка тощо) з інвалідністю, з порушенням зору, слуху, слабозора, слабочуюча, з психічними/фізичними порушеннями, особа, яка пересувається/користується на кріслі/кріслі колісному/колісним.

«Людина без інвалідності» застосовується до особи, яка не має інвалідності.

Важливо також уникати протиставлення «ми — вони», що часто трапляється у публічних виступах під час різних заходів, телешоу, а також особистому спілкуванні. Використовуйте фрази, які будуть об'єднувати суспільство.

Більш детально про коректні формулювання та звернення [тут](#).

**Забезпечення доступності
інформаційних матеріалів**

Доступні інформаційні матеріали — запорука того, що з ними можуть ознайомитися всі виборці та інші учасники та учасниці виборчого процесу. Інформаційні матеріали мають відповідати таким вимогам:

- ▶ матеріали підготовлені одночасно в декількох форматах, наприклад, друкованій та звуковій формах (листівка, передвиборча програма як поліграфічний продукт і як рекламний звуковий ролик тощо);
- ▶ написані у легкому для читання та розуміння форматі;
- ▶ зрозумілі та однозначні;
- ▶ надруковані або змонтовані з дотриманням критеріїв доступності та універсальності, які наведені нижче.

При підготовці дотримуйтеся таких рекомендацій (правил спрощеної мови):

- ▶ використовуйте зрозумілі всім слова, уникайте використання важких для розуміння скорочень, символів;
- ▶ не використовуйте фразеологію, метафори, які складно зрозуміти (як-от: *дамоклів меч*, *робити з мухи слона*);
- ▶ уникайте іншомовних слів, уживайте їх тільки у разі, якщо це справді потрібно за певного контексту, обов'язково пояснюйте такі слова (наприклад: *гаджети (телефон, ноутбук)*);
- ▶ за потреби вжити термін або маловідому назву, аббревіатуру, скорочення щоразу вживайте слово або описову фразу, яка допоможе слухачу зрозуміти краще те, про що ви говорите;
- ▶ користуйтеся прикладами, короткими та влучними наочними поясненнями;
- ▶ використовуйте прості речення (не більше 15 слів, бажано, щоб речення не займало більше, ніж один рядок, для кожної нової ідеї — нове речення);
- ▶ вживайте просту пунктуацію;

- ▶ уникайте речення із заперечними конструкціями, натомість будуйте думку так, щоб вона мала форму ствердження (до прикладу, фразу «Прожитковий мінімум не може не бути рівним реальній вартості споживчого кошика» краще сформулювати так: «Прожитковий мінімум має впливати із реальної вартості споживчого кошика»);
- ▶ уникайте пасивних дієслів і пасивних конструкцій, замініюйте їх на активні (наприклад, фразу «програма написана кандидатом» краще подати так: «кандидат написав програму», «програма відображає погляди кандидата на...»).

Готуючи друковані матеріали:

- ▶ розділіть інформацію на тематичні блоки, виділіть важливу інформацію контрастним щодо тла кольором і розмістіть її в логічній послідовності;
- ▶ стежте, щоб інформаційні блоки містили тільки основну інформацію, не перевантажуйте деталями;
- ▶ використовуйте звичні для сприйняття шрифти без зарубок (Tahoma, Arial, Courier тощо) розміром не менше 14 кеглів, залишайте достатні інтервали, не менше 1 пункту.
- ▶ використовуйте однотонне тло, не друкуйте текст на зображеннях, фотографіях тощо;
- ▶ надавайте перевагу чорним літерам на білому або світлому тлі — текст має бути контрастним;
- ▶ уникайте курсиву, підкреслень, написання фраз, текстів повністю великими літерами, спеціальних дизайнів;
- ▶ уникайте різнокольорових шрифтів;
- ▶ приберіть переноси;
- ▶ користуйтеся легкими для розуміння графіками, схемами, надавайте перевагу інфографіці та простим ілюстраціям;
- ▶ вирівнюйте тексти за лівим краєм, приберіть абзацні відступи, робіть проміжки між абзацами;

- ▶ використовуйте чіткі заголовки, шрифт заголовку не має істотно відрізнятися за розміром і стилем від шрифту основного тексту;
- ▶ залишайте поля достатньо великими, щоб сторінка не виглядала перевантажено;
- ▶ використовуйте чіткі зображення, розмір яких достатній, аби зрозуміти деталі та необхідні елементи;
- ▶ замінюючи кольоровий друк на чорно-білий, простежте, щоб це не вплинуло на зрозумілість зображення.

Готуючи відео- та аудіоматеріали:

Для доступності відео- та аудіоматеріалів для людей із порушеннями слуху:

- ▶ до відео додайте переклад жестовою мовою та титри, які можна завантажити;
- ▶ доданий до відео переклад жестовою мовою має розміщуватися у правому нижньому кутку відео та займати не менше однієї третини відеоматеріалу;
- ▶ для забезпечення якісного перекладу жестовою мовою залучайте перекладачів, атестованих в Українському товаристві глухих (УТОГ), ГО «Перекладачів жестової мови та людей з інвалідністю «Міст», ГО «Спілка перекладачів жестової мови», ГО «Всеукраїнська асоціація перекладачів жестової мови»;
- ▶ для аудіоматеріалів надайте стенограми (текстовий варіант).

Для доступності відео- та аудіоматеріалів для людей із порушенням зору:

- ▶ використовуйте титри, синхронізовані з відео;
- ▶ відеоматеріали мають бути спроектовані таким чином, щоб уся інформація, яка передається у кольорі, також була доступною без кольору — це необхідно для осіб із різними порушеннями кольоросприйняття. Щоб перевірити матеріал

на доступність, переведіть його в чорно-білий колір і впевніться, що все видно чітко та контрастно;

- ▶ переконайтеся, що вся інформації вимовляється чітко та голосно;
- ▶ створіть можливість для використання аудіоматеріалів людьми з порушенням зору за допомогою програм для зчитування текстової інформації, таких як NonVisual Desktop Access (NVDA), VoiceOver.

**Інформаційна доступність
вебсайтів і соціальних мереж**

Готуючи вебсайт або сторінку в соціальній мережі, подбайте про її доступність для всіх, зокрема дотримуйтеся таких рекомендацій:

- ▶ проєктуючи сайт, вбудуйте версію для людей із порушенням зору та спеціальні можливості (лупа для збільшення тексту, скрінрідери — програми для зчитування текстової інформації, навігація клавішами тощо). При розробленні сайту ви можете користуватися вимогами, визначеними для державних органів постановою Кабінету Міністрів України «Про Порядок оприлюднення у мережі Інтернет інформації про діяльність державних органів»;
- ▶ перед запуском залучайте людей із різними видами інвалідності до тестування його на доступність, виправте виявлені недоліки і тільки потім працюйте далі;
- ▶ дотримуйтеся правил спрощеної мови;
- ▶ дотримуйтеся всіх викладених вище вимог до друкованих матеріалів;
- ▶ відео- та аудіоматеріали повинні мати титри та синхронний переклад на українську жестову мову;
- ▶ до відеоматеріалів і зображень забезпечте текстовий опис або звукопис того, що відображено на відео, зображенні;
- ▶ кожна інфографіка, схема, графіка мають бути продубльовані звичайним текстом, щоб людина незряча чи слабозора могла прочитати її за допомогою програм;
- ▶ використовуйте контекстні заголовки, щоб спростити «читання» тексту за допомогою спеціальних скрінрідерів та програм озвучування текстів;
- ▶ переконайтеся, що всі PDF-файли доступні для зчитування програмами, або використовуйте альтернативний документ у форматі Word;
- ▶ мобільна версія сайту також має бути адаптованою.

Рекомендації щодо ефективного спілкування

- ▶ Під час спілкування з особами з інвалідністю варто:
- ▶ звертатися безпосередньо до людини з інвалідністю, а не до особи, яка її супроводжує;
- ▶ запитувати, потребує людина допомоги чи ні, а у випадку позитивної відповіді запитувати, що ви можете зробити, щоб надати підтримку;
- ▶ не торкатися людини з інвалідністю чи її допоміжних засобів пересування без дозволу;
- ▶ запитувати, чи потребує людина допомоги під час переміщення, при відкриванні дверей, але пам'ятайте, що вона може не потребувати чи не хотіти допомоги;
- ▶ залишати достатньо місця для тих, хто користується кріслами колісними, ходунками, милицями чи іншими допоміжними засобами;
- ▶ ставитися як до рівних, бути терплячим і готовим за потреби пояснити інформацію більше, ніж один раз;
- ▶ пам'ятати, що деякі люди віддають перевагу дотриманню певних правил чи порядку (наприклад, особи з розладом аутичного спектру), тому за можливості погодьте ці певні правила чи порядок;
- ▶ при спілкуванні з людиною на кріслі колісному займати таке положення, щоб бути на одному з нею рівні;
- ▶ уникати проявів жалю, яке буде створювати упереджене враження;
- ▶ пам'ятати, що не кожна інвалідність є видимою. Якщо людина просить про допомогу, надайте їй підтримку.

Відкритість, ввічливість, вихованість, уміння бачити людину, а не інвалідність — цінні якості, які допоможуть побудувати ефективну роботу з виборцями та іншими учасниками виборчого процесу.

Більш детально про особливості спілкування з особами з інвалідністю можна прочитати [тут](#).

**Підготовка до онлайн- та
офлайн-заходів**

Онлайн-заходи

Враховуючи все більше використання онлайн-можливостей проведення заходів, особливо в умовах пандемії COVID-19, важливо забезпечити їхню доступність. Для якісної підготовки та проведення онлайн-заходів потрібно врахувати, окрема, таке:

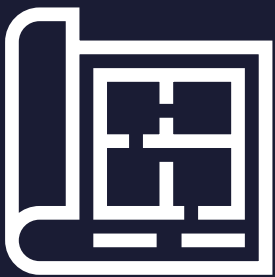
- ▶ перед початком відео/аудіоконференції уточніть в учасників та учасниць, чи потрібні їм додаткові пристосування для забезпечення доступності;
- ▶ запропонуйте учасникам та учасницям переклад жестовою мовою та/або синхронне титрування;
- ▶ запросіть атестованих перекладачів і перекладачок жестової мови приєднатися через відеоконференцію;
- ▶ заздалегідь надайте матеріали, порядок денний та інші документи у доступних форматах;
- ▶ кожен раз, коли ви говорите, назвіться, щоб учасникам та учасницям було легше вас ідентифікувати. Це зручно не тільки для осіб із порушенням зору, а й для інших учасників. Також це допомагає перекладачам жестової мови;
- ▶ говоріть чітко та повільно;
- ▶ озвучуйте всю графічну інформацію, яку демонструєте на екрані, а також інформацію, яка зазначена в чатах;
- ▶ сплануйте додатковий час на запитання та відповіді, намагайтеся давати розгорнуті відповіді на запитання;
- ▶ переконайтеся, що платформа, яка буде використовуватися під час проведення заходу, сумісна зі зчитувачами екрану та іншими допоміжними технологіями, наприклад Skype (версія 8), Zoom (разом із CART), GoTo-Meeting. Кожна віртуальна конференц-платформа має різні функції. Для зручності використайте порівняльну таблицю з деякими найбільш використовуваними платформами, яка доступна [тут](#).

Офлайн-заходи

При підготовці до особистої зустрічі з виборцями та іншими учасниками й учасницями виборчого процесу варто подбати про доступність і забезпечити можливість участі людей із різними видами інвалідності:

- ▶ визначте відповідальну особу, до якої можна звертатися у разі виникнення питань і складнощів при підготовці та проведенні, участі в заході тощо;
- ▶ забезпечте засобами індивідуального захисту всіх учасників та учасниць і дотримуйтеся всіх правил безпечного проведення заходів. Пам'ятайте, що частина осіб з інвалідністю мають слабший імунітет, а отже, відносяться до групи ризику, тому вкрай серйозно поставтеся до дотримання вимог безпеки;
- ▶ врахуйте, що використання звичайних масок не дасть можливість особам із порушенням слуху читати по губах, тому обов'язково запрошуйте перекладача або перекладачку жестової мови або використовуйте спеціальні маски з прозорими вставками або щитки, які дадуть змогу читати по губах;
- ▶ обирайте місце (приміщення, зали) з урахуванням їх транспортної та архітектурної доступності (детальніше дивіться нижче). За можливості направте карту місця проведення, схему приміщення та інформацію про доступність. Якщо ви не впевнені, чи обрана локація є доступною, зверніться заздалегідь за допомогою до самих осіб з інвалідністю;
- ▶ інформація та матеріали мають бути викладені в простій формі з урахуванням правил спрощеної мови та рекомендацій до інформаційної доступності. Бажано матеріали направити завчасно для ознайомлення;
- ▶ підготуйте матеріали в різних форматах (аудіо, відео, друковані матеріали) та відповідно до критеріїв доступності;

- ▶ надайте учасникам та учасницям можливість дати зворотній зв'язок стосовно озвученої і викладеної інформації, зокрема й залишити відгук в онлайн-формі (анонімній) щодо доступності заходу;
- ▶ забезпечте переклад на українську жестову мову;
- ▶ якщо ви організовуєте перерву на каву чи харчування, забезпечте умови, щоб особам із фізичною інвалідністю було легко скористатися цим.

Стандарти архітектурної доступності

Щоб люди з інвалідністю та представники МГН могли безперешкодно брати участь у діяльності партії та в агітаційних заходах необхідно обирати приміщення, що відповідає універсальному підходу до архітектурної доступності. Такі стандарти викладені в Державних будівельних нормах (В.2.2-40:2018 «Інклюзивність будівель і споруд»), а також у концепції універсального дизайну, що включає:

- ▶ Бажано, щоб вхід до приміщення був без сходів, або за наявності сходів — забезпечений пандусом.
- ▶ При сходах мають бути поручні з обох боків на висоті 90 см.
- ▶ Сходи, зокрема всередині будівлі, мають бути продубльовані пандусом, з'їздом або підйомником.
- ▶ Пандус має бути шириною не менше 1 м і нахилом до 8%, або, інакше кажучи, у співвідношенні 1:12. З обох боків пандуса повинні бути розміщені поручні.
- ▶ Перша та остання сходинки мають бути промарковані абразивним матеріалом (відчутним на дотик) контрастного кольору, наприклад, білим або жовтим.
- ▶ Якщо в будівлі встановлено достатньо просторий ліфт, в якому особа на кріслі колісному може розвернутися, то зала може бути вище 1 поверху.
- ▶ Двері як вхідні, так і всередині мають бути широкими (мінімум 90 см) і без порогів, що надасть змогу пересуватися особі на кріслі колісному та маломобільним громадянам.
- ▶ У будівлі має бути універсально облаштована вбиральня або дві, якщо передбачені окремі кімнати для жінок і чоловіків. Кабіна вбиральні повинна бути просторою (ширина — мінімум 1,65 м і глибина — мінімум 1,8 м) і мати поручні біля унітазу, умивальника. Відстань умивальника від підлоги — 65 см. Ширина дверей до кабінки та кімнати має становити не менше 90 см і відчинятися назовні.
- ▶ Використовуйте навігаційні таблички, особливо під час проведення заходів, які допоможуть знайти необхідні локації, а також продублюйте їх шрифтом Брайля.

Також інформаційні стенди і різноманітні дошки оголошень повинні бути добре освітлені, а тексти – написані великим шрифтом, і за можливості дублюватися шрифтом Брайля.

Детальніше зі стандартами Державних будівельних норм можна ознайомитися [тут](#), із підходом універсального дизайну – [тут](#).

Рекомендації для підготовки програм політичних партій

Під час підготовки вашої програми **залучіть осіб з інвалідністю та/або організації, які займаються захистом осіб з інвалідністю для розроблення змісту документа.** Підходьте до вирішення питань із позиції довгострокових рішень. Враховуйте особливості вашої громади та інтереси її мешканців. Наприклад, при обговоренні цього питання люди з різними видами інвалідності визначили важливим відображення такого:

- ▶ толерантне ставлення, відсутність дискримінації, врахування їхніх прав і потреб та можливостей реалізації;
- ▶ діяльність із позиції захисту прав людини, а не надання благодійної допомоги;
- ▶ заходи, направлені на подолання фізичних бар'єрів та/або ізоляції, зокрема й покращення транспортної доступності та середовища за принципами універсального дизайну;
- ▶ потреба в робочих місцях із рівною заробітною платою;
- ▶ потреба в додаткових джерелах фінансування як наслідок соціально-трудових обмежень;
- ▶ потреба в доступному й інклюзивному спілкуванні;
- ▶ потреба в додаткових заходах для соціальної адаптації та соціалізації;
- ▶ діяльність, направлена на покращення медичних установ і заходів для покращення здоров'я;
- ▶ потреба в доступній якійсній освіті всіх рівнів.

Пам'ятайте, що інклюзивність і доступність принесе користь не тільки особам з інвалідністю, а й іншим групам населення: жінкам, молоді, представникам національних меншин тощо. Це допоможе вашій політичній партії розвинути потужність у регіональному контексті — саме представники різних груп населення можуть сформувавши правильну стратегію та напрями діяльності, що, зі свого боку, допоможе розвитку на національному рівні.

Рекомендовано

Загальні матеріали:

Інформаційний портал про універсальний дизайн: ud.org.ua

Що таке дискримінація?: <http://discrimi.net/discrimination>

Interacting with Individuals with Disabilities in Law Enforcement:
http://www.adainfo.org/sites/default/files/5g_ADA%20and%20Law%20Enforcement%20.pdf

Інвалідність та суспільство: навчально-методичний посібник:
<http://roippo.org.ua/upload/iblock/997/invalidnist%60-ta-sus-pil%60stvo.pdf>

Рекомендації IFES Україна щодо проведення доступних та інклюзивних віртуальних зустрічей: https://ifesukraine.org/wp-content/uploads/2020/04/IFES-Ukraine-Inclusion-Insights_Inclusive-Virtual-Meetings_April-2020_UKR.pdf

Guidelines on Promoting the Political Participation of Persons with Disabilities: <https://www.osce.org/files/f/documents/b/6/414344.pdf>

Серія подкастів про виклики та перешкоди, з якими стикаються особи з інвалідністю: <https://www.vplyv.org.ua/archives/5269>

Законодавча база:

Конвенція про права осіб з інвалідністю: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_g71

Якщо у вас є якісь запитання або пропозиції, пишіть нам на пошту grupa.vplyvu@gmail.com або на сторінці у соціальній мережі «Фейсбук» <https://www.facebook.com/grupa.vplyvu>

Довідково

Цей документ розроблено командою ГО «Громадський холдинг «ГРУПА ВПЛИВУ» за авторством Ірини Саранчі, кандидатки педагогічних наук, голови правління ГО «Вінницька міська організація соціального розвитку та становлення окремих малозахищених категорій молоді «Паросток», із залученням експертів ГО «Боротьба за права» і міжнародних експертів.